

EUCHARISZTIA ÉS EGYHÁZ

Teológiai megfontolások az ökumenikus párbeszéd távlatában

A II. Vatikáni zsinat liturgikus reformjának gyakorlati megvalósításában a katolikus egyházon belül számos szélsőség és ezért feszültség jelentkezett; ez a tény a Tanítóhivatal több eligazító megnyilatkozását váltotta ki.¹ Ugyanakkor a zsinattal elindult teológiai párbeszéd protestáns (főleg lutheránus) testvéreinkkel szép eredményeket hozott, és pedig a két fél kölcsönös nyitottsága, valamint a szentségi teológia újragondolása következte.²

Mivel a haladó, a korszerűsödést kereső és a konzervatív, a múltba visszahajló irányok közti feszültség és egy bizonyos zűrzavar a mai napig tart a Eucharisztia/Szentmise területén is – részben a Ferenc pápa által elkezdett átfogó egyházi reformhoz kapcsolódva – hasznosnak ítélem a következő teológiai eszmélődést, amely eligazító lehet az egyházi gyakorlatba is. Azért is időszerű, mert a Luther-Év során jó lesz megvizsgálni, hol is állunk a szentségtant illetően az ökumenikus párbeszédben. Továbbá, minthogy 2020-ban Magyarország rendezi meg a Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszust, üdvös lehet az Eucharisziára és az egyházi liturgiára vonatkozó teológiai és lelkipásztori reflexió, mint távolabbi lelki előkészület.

Az Eucharisztia: a keresztény élet csúcsa és forrása

II. János Pál 2003. április 17-én, a nagycsütörtöki szentmise keretében tette közzé 14. enciklikáját az *Eucharisztia és az Egyház kapcsolatáról: Ecclesia de Eucharistia*.³ „Az Egyház az Eucharisziából él: Ő táplálja, Ő világosítja meg. Az Eucharisztia a hit misztériuma, és egyben a fény misztériuma.” A zsinatra hivatkozva (*Sacrosanctum Concilium*, 10) hangsúlyozta, hogy a liturgia, benne az Eucharisztia az egyházi tevékenység csúcspontja (*culmen*) és az isteni élet forrása (*fons*). A pápa figyelmeztetett bizonyos árnyakra (például. a misztérium lefokozása testvéri lakomára), elítélendő liturgikus visszaélésekre. Ezekkel az árnyoldalakkal részletesen foglalkozik az a szentségi dokumentum (instrukció), amelyet a pápa jóváhagyásával 2004. április 23-án tettek közzé *Redemptionis sacramentum* kezdőszavakkal. („Azok a dolgok, amelyeket a legszentebb Eucharisziával kapcsolatban megtartani és kerülni kell.”)⁴ Már ezek a dokumentumok is jelzik, hogy a liturgikus reform területén problémák, szélsőséges elhajlások jelentkeztek.⁵

¹ Lásd *Távlatok* 75, 2007, Húsvét – <http://www.tavlatok.hu/75/75tartalom.htm>

² Lásd Szabó Ferenc SJ, Eucharisztia – valóságos jelenlét, *Távlatok* 75, 2007, Húsvét 34kk, 1. és 2. jegyzet.

³ Ismertetése a *Távlatok* 2003/2. számában, 229–238.

⁴ E dokumentumot ismertette Nagy Ferenc SJ a *Távlatok* 2004/2. száma mellékleteként megjelent *Magyar Papi Egységben*.

⁵ Lásd ismertetésünket a *Távlatok* 74. számában a Lefebvre-féle integrista irányról, a „tridenti mise” körüli vitákról.

A zsinati reform magyarországi fogadtatásáról és lelkipásztori alkalmazásáról tárgyalt az az ünnepi szimpózium, amelyet 2003. december 4-én rendeztek, és amelynek anyaga megjelent a MALEZI és a Szent István Társulat kiadásában *Culmen et fons* címmel. A megbeszéléseken irányadó volt II. János Pál *Spiritus et sponsa* kezdetű apostoli levele, amelyet az említett füzet élén közöltek.

Végül a beteg II. János Pál egyik utolsó intézkedése volt, hogy meghirdette 2004 őszétől 2005 őszéig az *Eucharisztia Évét*. Az év során világszerte ünnepelték az Eucharisziát; sor került a hagyományos úrnapi körmenetekre. Így Magyarországon is különös ünnepélyességgel tartották meg ezeket a körmeneteket. Az év alkalom volt továbbá arra is, hogy katekézisekben, szentbeszédekben elmélyítsék az Eucharisztia ismeretét, megmagyarázzák annak kapcsolatát az egyházi közösséggel.

*Az Eucharisztia építi az Egyházat*⁶

Az Eucharisztia Krisztus „húsvétja” (pászkája), átmenete (*transitus*) az Atyához: a szeretet áldozata. Manapság szívesebben használják az Eucharisztia, eucharisztikus lakoma, úrvacsora kifejezéseket a *szentmiseáldozat helyett*. Minden bizonnyal a keresztények között kibontakozott teológiai párbeszéd is befolyásolta ezt: az úrvacsora, a kenyértörés, eucharisztikus lakoma némileg feledteti azt, hogy *Jézus az utolsó vacsora* alkalmával, kereszthalála előestéjén szerezte e szentséget, szeretete legnagyobb jelét. A szentmiseáldozatot tehát az a Jézus rendelte, aki a halálig menő engedelmisségben kiüresítette önmagát (Fil 2); ez a szerető önátadás volt az új születés, a Feltámadás forrása. Az egyház az *anamnézis*ben, *memoriáléban* emlékezik az *egyszer s mindenkorra* végbevitt áldozatra; ez a sajátos *emlékezés hathatósan megjeleníti* az egyetlen áldozat kegyelmeit az oltáron. Az Egyház ekkor Krisztus halálát hirdeti, és tagjai részesednek a misztériumban, egyesülve Krisztussal, aki felajánlja magát az Atyának. Így – egységben az égi és a földi egyetemes Egyházzal – *a Krisztus testében és vérében részesülő hívők építik az Egyház testét*.

Az egyházi tanítóhivatal most már véglegesen „rehabilitálta” Henri de Lubac SJ 1944-ben kiadott, egy ideig vitatott, félreértett *Corpus Mysticum* című könyve végkövetkeztetését: valóságos eucharisztikus jelenlét, mert megvalósítja, építi az Egyházat.⁷ Szent Pál az egyházzal szólva egyszerűen Krisztus Testéről beszél. A középkor elején még a *corpus mysticum* az Eucharisziát jelölte; Henri de Lubac SJ történeti tanulmányával kimutatta, hogy – a 11–12. században – a valóságos jelenlétben kételkedő Berengár és követői értelmezése miatt – az eucharisztikus Test megjelölésében miért helyettesítette a *verum* (igazi, valóságos) jelző a *mysticumot*, a misztikust, és hogy miképpen foglalta el az egyházi Test megjelölésében a *mysticum* a *verum* helyét. Amikor a tagadások miatt Krisztus valóságos jelenlétét hangsúlyozták az Oltáriszentségben, a misztikus átkerült az Egyház jelölésére:

⁶ *Ecclesia de Eucharistia* 21–25. pontok.

⁷ *Présence réelle, par ce que réalisante*: CM 284. – Bővebben lásd Szabó Ferenc SJ, „Krisztus fénye”, *Bevezetés Henri de Lubac SJ életművébe*, JTMR, Bp., 2014. 266–270.

Krisztus misztikus teste. Valójában a középkorban nem vonták kétségbe sem az Eucharisztia, sem az Egyház misztériumának realitását. A két realizmus összefonódik, kölcsönösen garantálják egymást. De korábban a hangsúlyt inkább az okozatra, semmint az Okra helyezték. Tehát ezt állították: *valóságos eucharisztikus jelenlét, mert megvalósítja, építi az Egyházat.*⁸

„*Corpus mysticum*” – A valóságos jelenlét átértelmezése

Az utóbbi évtizedek során – a liturgikus reform következtében – jelentős változások történtek az Eucharisztia teológiájában is. Egyesek az Eucharisztia értelmezésében és az ahhoz igazodó gyakorlatban új lehetőségeket látnak a hit titkainak szimbólumokban való megtapasztalására.⁹ Az új értelmezések az úrvacsora, a hálaadás, az emlékezés, a valóságos jelenlét és az áldozat jelentése területén jelentkeznek, részben az ökumenikus párbeszéd következtében, és ez közeledést jelent a katolikus–protestáns felfogásban (Dombes-i nyilatkozat, limai dokumentum).¹⁰

A középkori skolasztika „dologias”, részben mágikus-materializáló felfogása a IV. lateráni zsinat (1215) és a trentói zsinat (1545–1563, DS 1652) *trans substantiatio*, átlényegülés-tana – jórészt a reformátorok felfogásával szembeállítva – meglehetősen leszűkítette a *valóságos jelenlét* fogalmát. Ezen a II. vatikáni zsinat már túlhaladt. Az új filozófia hatására a *szubsztanciális* gondolkodást felváltotta a *relációs*

⁸ Henri de Lubac most említett tanulmányára hivatkozik Joseph Ratzinger bíboros is *A liturgia szelleme* című könyvében. (A 2000-ben kiadott német eredeti fordítása 2002-ben megjelent a Szent István Társulatnál.) Negyedik fejezetében („Az Eucharisztia őrzése”) összefoglalja H. de Lubac kutatásának eredményét, a *Corpus mysticum* „misztikus” jelzőjének áttevődését az Eucharisziáról az Egyházra: Krisztus misztikus teste ezentúl az Egyházat jelölte.

⁹ Minderről bővebben lásd Th. Schneider (szerk.): *A dogmatika kézikönyve, II*, Bp., 1997, 205–280; 301–312. Itt további hivatkozások: Betz, Gerken, limai dokumentum, 205. és 300–301. Az idézett gondolatokat az Eucharisztia értelmezéséről Franz-Josef Notke írta, ő pedig hivatkozik A. Gerken művére: *Theologie der Eucharistie*, München 1973, 1/1, 67. és 199. Lásd még Szabó Ferenc SJ, „Az Eucharisztia az ökumenikus párbeszédben”, *Távlatok* 6 (1996) 151–156.

¹⁰ A *dombes-i nyilatkozatról* lásd Szabó Ferenc SJ, „Eucharisztia: üdvösséges áldozat és megosztott kenyér”, in: *Lélekben és igazságban*, Róma, 1986, 83–94. – A dombes-i csoport a Lyon közelében fekvő trappista kolostorról kapta a nevét: „Notre-Dame des Dombes.” A csoportot 1937-ben alapította az ökumenizmus egyik vezéralakja, Paul Couturier abbé. A katolikusok és protestánsok nem hivatalos közös nyilatkozata 1971-ben jelentős közeledést mutat az Eucharisztia teológiájában. – A *limai dokumentum* 1982-ből való: *Lima–Papier: Baptism, Eucharist and Ministry*. Hosszú teológiai párbeszéd eredménye a keresztségről, az Eucharisziáról és az egyházi szolgálatról. Valójában három dokumentum, az Egyházak Világtanácsát alkotó egyházaknak állásfoglalása; a megbeszéléseken részt vettek a katolikus egyház képviselői is. A teológusok az apostoli hagyomány szellemében keresték az egyházak egyetértését a keresztség, az Eucharisztia és a papi szolgálat kérdéseiben. Csak közeledés történt, de nincs teljes egyetértés az egyes tagegyházak, még kevésbé a katolikus egyház részéről. Lásd minderről Békés Gellért, *Krisztusban mindnyájan egy*, Pannonhalma, 1993, 185–207.

gondolkodás: a dolgok lényege nem abban van, amik önmagukban, hanem azokból a viszonyokból, kapcsolatokból adódik, amelyekhez tartoznak. A személyközi kapcsolatban a dolgok (a feltámadt Krisztus és a hívő kapcsolatában a kenyér és a bor) más *jelentést* kapnak, más *célt* szolgálnak. (Egyesek *trans-finalisatióról* és *trans-significatióról* beszélnek.)³

A II. vatikáni zsinat liturgikus reformjával (vö. IV. eucharisztikus ima) újra felfedeztük az Eucharisztia *epiklézisz*-jellegét, tehát a Szentlélek lehívásának jelentőségét; ez hidat vert a keleti egyházhoz, és új kapcsolatot teremtett a reformátorok úrvacsora-teológiájával. A limai közös nyilatkozat a Lélek szerepét úgy írja le, mint „annak szerepét, aki Jézus történelmi szavait jelenvalóvá és elevenné teszi”. Ezáltal világossá válik, „hogyan az Eucharisztia nem mágikus, mechanikus cselekmény, hanem az Atyához intézett imádság, amely hangsúlyozza, hogy az egyház egészen tőle függ”. (Lima: *Eucharistie* 14. és kommentárja.) Ez a pneumatikus mozzanat különösen az eucharisztikus átváltozás személyes (és történelmi) jellegét világítja meg.

Mivel az *anamnészisz*-ben, emlékezésben a múlt jelené válik, az „egykor” és a „ma” egymásba olvad, az Eucharisztia ünneplése valóságos találkozás Jézus Krisztussal és az ő történelmével. A limai dokumentum (*Eucharistie*, 6) így fogalmaz: „Maga Krisztus mindazzal, amit értünk és az egész teremtésért végbevitt (megtestesülésében, megaláztatásában, szolgálatában, tanításában, szenvedésében, áldozatában, feltámadásában és mennybemenetelében, majd a Lélek elküldése által), jelen van ebben az »anamnészisz«-ben, és önmagával való közösséget ajándékoz nekünk.” Ez az *anamnészisz*-jelleg mutatja, hogy a keresztény hit a történelemhez kapcsolódik. A keresztény liturgia nemcsak ugyanannak a valóságnak örök visszatérését ünnepli, hanem Istennek a történelemben megjelent önközlését, és pedig nem pusztán emlékezésnek, hanem a történelemben elkezdődött folyamatnak jelenvalóvá válását. Ezért játszik a hagyomány nélkülözhetetlen szerepet az igehirdetésben. (Vö. 1Kor 11,23; 15,3)

Az *anamnészisz*-t a *jövőbe* tekintés követi: „Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, *amíg el nem jössz*.” Az Eucharisztia a keresztény reménység jele és záloga. „Azt jelöli, ...amivé a világnak válnia kell: ajándék és dicséret a Teremtőnek, egyetemes közösség Krisztus testében, az igazságosság, a szeretet és a béke birodalma a Szentlélekben.” (Lima: *Eucharistie* 4).

Krisztus az „Élet kenyere”

Visszaulva a fentebb jelzett teológiai fejlődésre és az ökumenikus párbeszédre, Xavier Léon-Dufour SJ utolsó könyve, *Az élet kenyere*¹¹ az újabb szemléletet rögzíti:

¹¹ A következőkben Xavier Léon-Dufour, *Le pain de la vie* című könyvét követem (Seuil, Párizs 2005, 175.) – Xavier Léon-Dufour (1912–2007) francia jezsuita szentírásstudós neve ismert a magyar katolikusok körében. Az általa szerkesztett *Biblikus Teológiai Szótárt* magyarul is megjelentették Rómában (1972), majd pedig átengedték a magyar fordítás kiadásának jogát a

a Szentírás, és a mai perszonalista filozófia és nyelvelemzés eredményeit felhasználva beszél az Elet kenyérééről. Korábban már kifejtette, hogy az Eucharisztia *üdvösséges áldozat és megosztott kenyér*. Jelzi – mint már említettem –, hogy a zsinat óta a „szentmiseáldozat” helyett szívesebben használjuk az Eucharisztia szót, illetve a Kenyértörést, Úrvacsorát. Minden bizonnyal a szóhasználat változására befolyással volt az ökumenikus párbeszéd is, minthogy protestáns testvéreink szívesebben beszélnek Úrvacsoráról, illetve *anamnészis*ről, *memorialé*ről.¹²

Ökumenikus szempontok

Az ún. dombes-i katolikus–protestáns csoport jelentésében (1971) megegyezésre jutottak abban, hogy az Eucharisztia olyan *memoriale*, emlékezet, amely hathatósan megjeleníti Krisztus kereszthalálát és feltámadását. A katolikus–lutheránus vegyes bizottság 1979-es dokumentuma¹³ ezt írja az eucharisztikus *jelenlétről*: „Katolikusok és lutheránusok közösen megvallják az Úr igazi és valóságos jelenlétét az Eucharishtiában. De különbségek vannak a teológiai megfogalmazásokban, amelyek a jelenlét módját és tartalmát fejezik ki.” A lutheránusok a trentói zsinat szóhasználatát (*transsubstantiatio* = átlényegülés) olyan kísérletnek tartják, amely racionalista, filozófiai módon akarja megmagyarázni Krisztus jelenlétét a szentségben. Egyesek szerint ez a kifejezés egy bizonyos naturalista félreértéshez, a szentség eldologiasításához vezethet.¹⁴

Tudjuk, hogy a *transsubstantiatio* filozófiai fogalma – amelyet a trentói zsinat használt –, nem tartozik a dogmához. A skolasztikus filozófiában/teológiában az „átlényegülés” mást jelentett, mint napjainkban; tehát a szubsztancia (lényeg, állag) használata félreértésre adhat alkalmat. Jelenleg a *köznyelvben* szubsztancián a dolgok empirikus valóságát, alapanyagát értjük, amely egy bizonyos struktúrát, szerkezetet képvisel, de lényegében a jelenségek rendjéhez tartozik. Példa: felsőkabátom szubsztanciája a gyapjúszövet, a kenyér szubsztanciája a búza. A szubsztancia *filozófiai* jelentése ma: egy bizonyos egységgel és állandósággal felruházott lény, amelyet az értelem felfog és valóságnak állít. Ebben a filozófiai értelemben felsőkabátom szubsztanciája (lényege) az a tény, hogy ruházatul szolgál, megvéd a hidegtől. A kenyér szubsztanciája az, hogy táplálék, tehát többé már nem búza, mivel az emberi munka átalakította, liszté őrölték, kenyeret sütöttek belőle. Ilyen értelemben egy bizonyos „átlényegülés” történt: a természet anyaga, a búza – az

Szent István Társulatnak, tehát Budapesten is megjelent (1986-ban és utána is néhányszor). A szótár mintegy 60 kiváló biblikus szakember és teológus munkája: összefoglalja a 20. század második felének új kutatásait a biblikus teológia legfontosabb szócikkeivel.

¹² Lásd a 11. jegyzetet.

¹³ Le repas du Seigneur, *La Doc. Cath.* 61 (1979) 19–30.

¹⁴ Lásd Szabó Ferenc SJ, „Az Eucharisztia az ökumenikus párbeszédben”, *Távlatok* 6 (1996) 151–156.

emberi munkával – átalakult táplálékkul szolgáló kenyérré. Tehát a lényeg az, hogy a búza *táplálék* lett.

Mindezt az Eucharisziára alkalmazzuk: amikor a pap Krisztus nevében (*in persona Christi*) kijelenti: „Ez az én testem...”, tehát a kenyeret azonosítja Krisztus testével, ez a kijelentés alapvető: a kenyér valóban Krisztus *szentségi* testévé, lelkünk táplálékává válik. Voltak teológusok, akik *transz-finalizációról* és *transz-szignifikációról* beszéltek, tehát hogy a kenyér *rendeltetése* és *jelentése* megváltozik, átalakul. Ezek ugyan részigazságot fejeznek ki, de nem elégségesek a létrejött valóság jelölésére.¹⁵ Elégtelenek, mert önmagukban jelölhetnek pusztán külső változást. Az eucharisztikus átlényegülés viszont feltételezi az okság és a célszerűség egységesített viszonyát, éspedig *Krisztus rendelése alapján*. A hit révén tudjuk, hogy a feltámadt Krisztust Lelke átalakította a kenyeret Krisztus *szentségi*, „szellemi” (feltámadott) testévé (és a bort vérévé). Lényeges a *szentségi*: a szentség olyan külső jel, amely Krisztus rendelése folytán kegyelmet közvetít.

Lelki és szimbolikus=valóságos jelenlét

Léon-Dufour az újabb teológiával hangsúlyozza a szentségek, így az Eucharisztia *perszonalista* szemléletét is, *Krisztus és a hívők személyes találkozását a hitben*, és így túllép egy bizonyos „szent fizikán”, amely régebben kozmológiai szinten (az anyag szubsztanciájának meghatározásával) akarta megközelíteni hitünk titkát, illetve az átlényegülést.

Az Eucharisziában Krisztus „*lelki jelenlétéről*” kell beszélünk. A teológiatörténészek ma elismerik, hogy a 11. század után félreértették a „lelki” jelenlét jelzőjét. Léon-Dufour azt magyarázza, hogy a szóhasználat lényeges, és hogy a „*szimbolikus*” jelző, helyesen értve, jelölheti a valóságos jelenlétet. Felidézi a középkori vitákat is. Például arról is vitatkoztak, hogyha az egér megrágja a konszekrált ostyát, mi történik. Idézi Y. de Montcheuil francia jezsuita teológust: „Mínt hogy az Eucharisztia szentség, vagyis lényegileg az embernek van szánva, Krisztus jelenléte megszűnik, ha ez a vonatkozás eltűnik, és ez független a színek állapotától.” (XLD 12–13.)

Az Eucharisztia átalakítja, egyesíti a hívőket, és ez az egyesítés azt jelenti, hogy *Krisztus jelenléte hatékony, valóságos*.¹⁶ Az Eucharisziában a feltámadt Krisztus Szentlelke által egy (egyházi) testé gyűjti össze a hívő népet, az egy kenyérben részesülőket. (Vö. a IV. eucharisztikus imát.)

Léon-Dufour (66–73) megmagyarázza egyrészt a *dialogikus* helyzetet (Jézus a tanítványokhoz szól), másrészt a *performatív* nyelvezetet. Vagyis: „Ez az én testem... Vegyétek és egyétek...” szavaival Jézus arra szólítja fel apostolait, hogy vegyék magukhoz ezt a sajátos táplálékot, amely az ő teste. A „kenyér”-nek több jelentése is lehet. Az „élet kenyere” jelentheti a megélhetéshez szükséges táplálékot,

¹⁵ VI. Pál pápa *Mysterium fidei* kezdetű körlevele is (DH 4411) óvott attól, hogy az átlényegülést *csak* egyedül a „jelentésváltásban” és a „rendeltetés-változásban” lássuk.

¹⁶ Lásd a 7. és 8. jegyzetet: a *Corpus mysticum* jelentésváltozásai.

vagy Jn 6-ban az égből alászálló mannat, illetve az Isten igéjét. A „kenyér”-nek olyan jelentést is tulajdoníthatok, amelynek a természetes (fizikai) táplálékon túl más, *lelki* értéke van, de ezt csak a beszélő partner érti meg, aki a *hit és a Biblia* világában járatos. (Lásd a bibliai próféták szimbolikus tetteit.) Lényeges, hogy a beszélő partner kultúrája szerint – a beszélő gondolatával közösségben – megértse a *hozzá intézett* szavakat, ez a *performance*: a „kenyérnek” olyan *szimbolikus* jelentést ad, amely túlmutat természetes jelentésén. Léon-Dufour hangsúlyozza, *hogy a „szimbolikus” egyáltalán nem ellentéte a „valóságosnak”*. A „szimbólum” részesedik abban, amit megjelenít, és csakis azért történik ez, mert a szimbolikus nyelvezet a két különböző rendű valóságot egyesíti a párbeszéd helyzetében. (69)

A jezsuita biblikus teológus – az Újszövetség részletes elemzése után – az *Utószó*ban még visszatér (kérdés–felelet formájában) a legkényesebb pontokra. Azt hangoztatja, hogy az *Újszövetségben* a „jelenlét” *nem elsődleges* az Eucharisztia misztériumában, *bár ez is alapvető*. Az Eucharisztia szertartásában lényeges a kenyér és a bor *átalakulása* Jézus testévé és vérévé, de az Úr ezt azért akarta, *hogy megvalósuljon a hívők szeretetközössége, az Egyház*. A *szentmise* *hathatósan jelenvalóvá teszi Jézus tettét*, aki húsvétja – kereszthalála és feltámadása – révén megnyitja az isteni életet az embereknek. Ez az elsődleges jelentés. Később az Egyházban kifejtették az „átlényegülés” és az eucharisztikus jelenlét mikéntjére és az Eucharisztia imáadására vonatkozó elgondolásokat.

Léon-Dufour megjegyzi: II. János Pál 2003-as enciklikája nyomán manapság egyre erősebben hangsúlyozzák és gyakorolják a *széntségimádást*.¹⁷ „Ez a gyakorlat nagyon szép, de nem lenne szabad átalakítani az imádás tárgyát valamiféle statikus bálványá, amelyet *elhálasztanának az eucharisztikus cselekménytől (a szentmisétől), amely »a keresztény élet forrása és csúcsa« marad, a II. vatikáni zsinat szerint* (SC 10). (...) Az Eucharisztia aktualizálja az utolsó vacsorát, ahol Jézus előre jelezte értünk, valamennyi ember üdvösségéért vállalt halálát. Ez az értelme felszólításának: *»Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.«* A szentmise aktualizálja a múlt Úrvacsoráját: Jézus most is önmagát adja nekünk, amint akkor adta, de most a Feltámadott egyesít bennünket magával.” (158)

Összefoglalva

Az Eucharishtiában eljön a feltámadt Krisztus, hogy bevonja a hívőket az ő szeretetteljes önátadásának dinamizmusába. Eljövetele átváltoztat. Az evés-ivás nem marad pusztán étkezés, hanem az Úr vacsorája lesz; a kenyér és a bor nem marad csupán élelmiszer, hanem az ő jelenlétének és önátadásának *reálszimbóluma* lesz: Krisztus teste és vére, hogy az egybegyűltek egy testté legyenek, részesüljenek

¹⁷ Ehhez lásd még J. Ratzinger bíboros *A liturgia szelleme* című könyvének kiegyensúlyozó megjegyzéseit.

az Ő önátadásában a Lélek által. Valóságos jelenlét, mert megvalósítja Krisztus egyházi testét, a hívők szeretetközösségét.

Budapest, 2017. Nagycsütörtök

Dr. Szabó Ferenc SJ